

8. Курбас Л. Молодий театр. Генеза. Завдання і шляхи. – К., 1991.
9. Асафьев Б. Музыкальная форма как процесс. – Л.: ЛГУ, 1963.
10. Ю.Асафьев Б.В. Симфония / Избранные труды. – М., 1957. – Т. 5.

Аннотация

В статье рассматривается личность знаменитого художника европейского масштаба Бориса Николаевича Лятошинського. Его вклад в формирование украинской музыкальной культуры, в новаторское направление украинской композиторской школы XX в.

Масюк С.О.
Національний медичний університет
ім.О.О.Богомольця

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ТЕАТР В ПЕРІОД РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1920РР.

Демократизація суспільного життя в Україні під час революції 1917 року виявилось в поживленні не тільки політичної сфери, а і сфери культурної. З падінням самодержавства активувалась діяльність національної інтелігенції, яка прагнула перетворень в царині культури. Важко назвати галузь культури, мистецтва, суспільного життя, де б у 1917 році не утворилися і не діяли об'єднання української інтелігенції. Великі зрушення відбулися і в театральному житті. У квітні, наприклад було утворено комітет українського національного театру, до якого увійшли кращі художні сили тогочасної України: І.Мар'яненко, Я.Курбас, літератори Л.Старицька-Черняхівська, В.Винниченко, С.Черкасенко, О.Олесь, публіцисти І.Стешенко, С.Єфремов, художники В.Кричевський, Ф.Балавенський, композитор О.Кошиць та інші. В Києві почалися виступи постійних українських труп. Трупа під проводом І.Мар'яненко грала в Троїцькому народному домі, трупа М.Садовського у Другому міському театрі. В оперному театрі готувалися до постановки українською мовою два спектаклі – “Тарас Бульба” М.Лисенка та “Черевички” П.Чайковського, лібретто написала Л.Старицька-Черняхівська, над декораціями працював Г.Нарбут. У театрі “Бергун'є” щонеділі та у святкові дні грали артисти молодого театру Л.Курбаса. Молоді актори на чолі з Л.Курбасом створили декілька оригінальних спектаклів, які стали помітним явищем у культурному житті столиці [5].

Поряд з професійними театрами з початком революції в Україні починає діяти велика кількість народних театрів.

З появою національних політичних і культурно-освітніх інституцій в Україні стало широко ставитися питання естетичного виховання народу, основане на рідному національному ґрунті, про виховання театром, музикою, співами, шляхом залучення широких мас українського населення до участі в самодіяльних народних театрах і драматичних гуртках. Національні діячі вважали, що це допоможе підвищенню культурного рівня народу. Тому в Україні за короткий час виникло надзвичайно багато самодіяльних театральних колективів, які влаштовували театральні вистави, музичні концерти і таким чином, знайомили громадскість з кращими творами українських авторів. При Генеральному секретарстві освіти був навіть створений спеціальний театральний відділ, який мав піклуватися про розвиток народних театрів.

Найбільша заслуга в організації самодіяльних народних театрів належала членам “Просвіт”. Очолювані місцевою інтелігенцією вони стали осередками національного відродження України. Проведення ними маніфестацій, лекцій, свят, концертів мало значною мірою пропагандистський характер. Майже при кожній “Просвіті” (а їх в той час було близько 5000 [4]) існували театральні гуртки. У вересні на I Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” було ухвалено звернути найпильнішу увагу на організацію народного театру – організувати театральні курси, скласти і видати підручники по справі організації і ведення народного театру, організувати зразкові мандрівничі театри, музей театральних вистав, театральну книгозбірню і тому подібне [10]. А щоб поліпшити справу організації театрів в кінці вересня 1917 року театральним відділом при Генеральному секретарстві освіти була організована анкета з метою отримати з місць такі відомості:

Чи є у “Просвіті” помешкання для театральних вистав?

Чи є досвідчений режисер?

Якими силами відбуваються вистави: аматорськими, чи спеціально акторськими?

Яке театральне майно є у “Просвіті”?

Які п’єси і скільки разів виставлялися?

З кого складається контингент глядачів? [11].

З дописів з місць ставало відомо, чим саме потрібно допомогти.

Восени 1917 року педагогічною секцією театрального відділу в Києві було відкрита робітнича демократична школа, налагоджена справа з інструкторсько-режисерськими курсами. Заняття в школі продовжувались і навесні 1918 року. Лекції читались в будинку 1-ої Київської гімназії [1].

Однією з перших почала діяльність новостворена театральна комісія Київської “Просвіти”. 11 травня 1917 року в Лук’янівському Народному домі відбувся перший підготовлений нею спектакль, який пройшов з надзвичайним успіхом. Зал був переповнений [6].

Заходами “Просвіти” Український національний театр почав функціонувати в м. Херсоні. Його популярність була відома далеко за межами міста. Повітове селянство підтримувало осередок рідної культури коштами. Через споживчі та кредитні союзи на потреби Херсонського театру асигнувались солідні суми грошей [7]. Справа театру в Херсоні була поставлена досить серйозно. Він приваблював увагу широких кіл навіть неукраїнської інтелігенції, а міська управа віддала в оренду під Український національний театр театральний будинок [12].

За три літні місяці 1918 року театральний гурток Миколаївської “Просвіти” зробив 28 вистав [13]. До осені 1918 року заходами “Просвіти” Харківщини було влаштовано до 500 концертів і театральних вистав [2].

Про репертуар п’єс, які ставилися в самодіяльних театрах “Просвіт” можна дізнатися з тогочасної преси та архівних джерел. Як правило, це були найпопулярніші українські п’єси: “Наталка Полтавка”, “Цивільний шлюб”, “Безталанна”, “Зрадниця”, “Шельменко – денщик”, “Розбиті надії”, “За волю і правду”, “Бувальщина”, “Борці за мрії” та інші. В цілому, наприклад, мешканці лише трьох повітів Полтавської губернії, передивились вистави, кількість назв яких складає близько 40 [14].

В організації та діяльності аматорських драматичних гуртків брали участь видатні представники української культури, діячі професійних театрів. Так, в українській драматичній трупі Полтавської “Просвіти” брав участь артист О.К.Саксаганський. Діячі професійних театрів допомагали “Просвітам” удосконалювати постановки п’єс, а також працювали над розширенням сценічного репертуару “просвітянських” театрів [15].

Театральною справою з великим задоволенням займалось місцеве населення, яке горнулось до осередків національної культури і допомагало в організації “розумної розваги”. У виставах місцевих “Просвіт” брали участь діти. Декорації до спектаклів малювали сільські художники. Дуже часто вистави та концерти були єдиними засобами для придбання коштів

на користь “Просвіт”. “Просвіти” залучали людей до суспільної праці, а також допомагали виявляти акторські та музичні здібності у представників народу. Цікаво, що інколи в спектаклях брали участь самі селяни, які не тільки ніколи не грали, але і нічого не чули про існування театру. Це свідчить про те, що на сцені завжди знаходили відображення реальні події. Селянам були близькими сюжети побутових п’єс з селянського життя, тому їм не потрібно було перевтілюватись. Головне було правильно підібрати людей на ролі і успіх спектаклю був забезпечений.

В роки революції розвитком українського театрального мистецтва опікувались всі українські уряди. З приходом до влади П.Скоропадського на потреби українських театрів почали виділяти гроші з державної скарбниці. За–для підготовки працівників народних театрів постановою Ради Міністрів 30 серпня 1918 року в Києві було засновано “Державну Драматичну Школу” на утримання якої було асигновано 28 800 крб. щорічно [3]. Фінансову допомогу держави отримали Український Національний Театр під проводом О.Сакса ганського, Молодий театр Л.Курбаса. Було прийнято рішення про заснування в Києві Державного Драматичного Театру, який так само отримав значну суму грошей. Цей театр тішився особливою опікою самого гетьмана і завдяки цьому зразу зміг дістати відповідне помешкання, що при тодішній скруті в Києві було дуже важливо. До Державного драматичного театру були запрошені кращі сили української драми. Він був відкритий в листопаді 1918 року. З осені 1918 року почали робитись спроби до перетворення в Національну оперу міської опери в місті Києві. Тимчасову дирекцію оперного театру було доручено М.Садовському.

Коли на зміну гетьманському уряду прийшла Директорія, то в міністерстві освіти не знайшлося нічого, що потрібно було б міняти. Всі працівники міністерства продовжували розпочату роботу. Продовжувало працювати і Головне Управління на чолі з П.Дорошенком. В їх діяльності не знайшлося нічого, що не відповідало інтересам української національної культури.

Театральні трупи “Просвіт” продовжували ставити спектаклі за творами І.Котляревського, Г.Квітки-Основ’яненка, Т.Шевченко, М.Гоголя, Б.Грінченка, І.Карпенка-Карого та інших письменників та драматургів.

У “Звіті” ради Полтавського товариства “Просвіта” читаємо: “Із всіх комісій при раді товариства найбільшу діяльність виявила музично-

драматична комісія. Українська драматична труппа протягом всього зимового сезону виставляла свої спектаклі в міському театрі” [16].

Розвитку сільських театрів на Полтавщині сприяв виданий Полтавською спілкою споживчих товариств (в 1919 році) “Театральний порадник”. Вийшов він 10-тисячним тиражем. “Театральний порадник” був дуже потрібний в умовах, коли була відсутня українська література, в якій би аматори сільських театрів могли знайти практичні вказівки і поради. Автори книги, використовуючи кращу російську літературу, пристосовуючись до місцевих національних умов, подбали про те, щоб дати селянам корисну книжку. “Порадник” протягом кількох місяців повністю розійшовся [8, С. 92-93].

До видання “Театрального порадника” був причетний Дмитро Соловей. Працюючи в культурно-просвітнім відділі Полтавської спілки споживчих товариств, він намагався всіма засобами допомогти розвитку театральної справи на селах Полтавщини. Він запрошував до відділу артистів, які давали фахові поради та дбали про сворення комори театрального реквізиту. В своїй книзі Д. Соловей зазначав, що сільський театр відіграв велику роль в процесі національного відродження [9, С. 126].

Театральні та артистичні комісії “Просвіт” не тільки робили вистави, а й пропагували серед громадянства українські пісні і музику, організовували хори і народні оркестри.

Але поразка українських політичних сил в революції призвела до зміни акцентів і змісту того, що потрібно було пропагувати.

З часом діяльність “Просвіт” стала позбавлятися українського національного змісту, а створенні радянські культурно-освітні організації почалися займатись пропагандою пролетарської ідеології та культури.

Використана література

1. Відродження – 1918, 10квітня (28березня) – № 12.
2. Відродження – 1918, 5(23) вересня – № 129.
3. Державний Вісник, № 47.
4. Енциклопедія Українознавства. В 10-и т. / За гол.ред. В.Кубійовича. – Париж – Нью-Йорк, 1970 – Т. 6. – С. 2370.
5. Нова Рада – 1917 – № 34, 63, 66, 96, 189.
6. Нова Рада – 1917, 16 травня – № 39.
7. Нова Рада – 1919, 1 січня (18 грудня 1918 р.) – № 1.

8. Соловей Д. Я. Спогади з часів визвольних змагань українського народу.(1914-1921 рр.) – Полтава. 1994. – С. 92-933.

9. Так само. – С. 126.

10. ЦДАВО України, ф.2581, оп.1, спр.157 (Звіт про I з'їзд місцевих товариств “Просвіти”, його протоколи і постанови (18 липня-29 листопада 1917р) 4 арк. 46.1.

11. ЦДАВО України, ф.2581, оп.1, спр.159 (Звіт про – з'їзд місцевих товариств “Просвіти”, його протоколи і постанови (3 липня – 20 грудня 1917р). арк. 68.

12. ЦДАВО України, ф.2201, оп.1, спр.378 (“Листування з товариствами “Просвіта” Херсонської губернії (18 січня – 30 грудня 1918 року) “). арк. 27.

13. ЦДАВО України, ф.2581, оп.1, спр.159 (Звіт про I з'їзд місцевих товариств “Просвіти”, його протоколи і постанови (3 липня – 20 грудня 1917р). арк. 21.

14. ЦДАВО України, ф.2201, оп.2, спр.376 (“Листування з товариствами “Просвіта” про їх стан (4 квітня – 17 жовтня 1918 року) “). арк.57.

15. ЦДАВО України, ф.2201, оп.2, спр.594 (“Листування з товариствами “Просвіта” про організацію театрів та театральних гуртків (10 травня – 8 липня 1918 року) “) арк. 18-19.

16. Соловей Д. Я. Спогади з часів визвольних змагань українського народу(1914-1921рр.). – Полтава, 1994. – С. 126.

1. ЦДАВО України, ф.2201, оп.1, спр.594 (“Листування з товариствами “Просвіта” про організацію театрів та театральних гуртків. (10 травня – 8 липня 1918р.)). арк.27-27зв.

Аннотація

В статтє даєтєя исторический обзор украинского народного театра в период революции 1917-1920 гг. Используются и анализируются архивные материалы.